

**АНТИКРИЗОВА ПОЛІТИЧНА КОМУНІКАЦІЯ:
ЗМІСТОВНІ ТА ПРОЦЕДУРНІ АСПЕКТИ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНІ****ANTI-CRISIS POLITICAL COMMUNICATION:
CONTENT AND PROCEDURAL ASPECTS IN CONTEMPORARY UKRAINE****Рудік О.М.,***кандидат політичних наук,
доцент кафедри історії та політичної теорії
Національного технічного університету «Дніпровська політехніка»***Третяк О.А.,***доктор політичних наук, професор,
завідувач кафедри політології
Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара*

Вивчаються процеси реагування на дії та поведінку політичних акторів, висловлювання протестів, презентування власної політичної позиції, які породжують середовище поліфонії альтернативних політичних смислів. Розглядається специфіка інформаційної або комунікаційної події, повідомлень або кампаній, які можуть стати чинниками політичної кризи. Розкривається зміст антикризової інформаційної політики в демократичному суспільстві, яка не може зводитися до обмежувальних заходів та заборони. Встановлюються особливі вимоги російсько-української війни, в яких антикризові політичні комунікації набувають вирішального значення для забезпечення сталості політико-інституційної структури України. Обговорюються уявлення про завдання щодо подолання стану кризовості трансформації та виходу суспільства і держави на стабільний розвиток. У статті використані поширені та визнані підходи сучасних політичних наук (структурно-функціональний та системний), а також загальнологічні методи (дедуктивний, синтетичний). З'ясовується значення розподілу функціональних ролей в антикризових політичних комунікаціях, які стають запорукою злагодженої дії антикризової політичної кампанії. Досліджуються концептуальні основи розгляду конкретних кризових ситуацій останніх років, що демонструють необхідність уваги до змісту антикризових комунікаційних повідомлень. Розкрито імперативність антикризових дій з боку урядів з метою збереження стабільності розвитку суспільства та нормативного функціонування інфраструктури. Виявляється значення масштабних суспільних трансформацій, в результаті яких можливі раптові зміни поведінки, які не можуть бути врегульовані або змінені під час нормативної діяльності відповідних комунікаційних структур. Встановлено специфіку реалізації змістовної корекції повідомлень під час кризи, яка можлива лише за умови злагодженої та масштабної підготовчої роботи. Досліджується співвідношення політико-організаційних та політико-комунікаційних дій в рамках антикризової політики, що є важливим чинником її успіху. З'ясовується співвідношення змістовного наповнення антикризових повідомлень та їх процедурно-організаційного забезпечення, яке вимагає усвідомлення інституційної спроможності управлінських структур. Вивчено змістовні компоненти антикризової політичної комунікації, які включають вербальні та текстові повідомлення. Зроблено висновок про те, що антикризова політична комунікація виступає керівною ланкою, яка об'єднує засоби політичних публік рілейшнз, політичних технологій тощо.

Ключові слова: антикризова політична комунікація, політичні рішення, політична координація, політична інформація, політичний моніторинг, політична кампанія, політичний контент, політична криза.

The processes of responding to the actions and behavior of political actors, expressing protests, presenting one's own political position, which create an environment of polyphony of alternative political meanings, are studied. The specifics of information or communication events, messages or campaigns that can become factors of a political crisis are considered. The content of anti-crisis information policy in a democratic society is revealed, which cannot be reduced to restrictive measures and prohibition. Special requirements of the Russian-Ukrainian war are established, in which anti-crisis political communications become crucial for ensuring the stability of the political and institutional structure of Ukraine. Ideas about the task of overcoming the state of crisis of transformation and exit of society and the state to stable development are discussed. The article uses widespread and recognized approaches of modern political sciences (structural-functional and systemic), as well as general logical methods (deductive, synthetic). The importance of the distribution of functional roles in anti-crisis political communications, which become the key to the coordinated action of an anti-crisis political campaign, is clarified. The conceptual bases of consideration of specific crisis situations of recent years are studied, which demonstrate the need to pay attention to the content of anti-crisis communication messages. The imperative of anti-crisis actions on the part of governments in order to preserve the stability of the development of society and the normative functioning of the infrastructure is revealed. The importance of large-scale social transformations is revealed, as a result of which sudden changes in behavior are possible, which cannot be regulated or changed during the regulatory activity of the relevant communication structures. The specifics of the implementation of meaningful correction of messages during a crisis have been established, which is possible only under the condition of coordinated and large-scale preparatory work. The relationship between political-organizational and political-communication actions within the framework of anti-crisis policy is studied, which is an important factor in its success. The relationship between the content of anti-crisis messages and their procedural and organizational support is clarified, which requires awareness of the institutional capacity of management structures. The substantive components of anti-crisis political communication, which include verbal and text messages, have been studied. It was concluded that anti-crisis political communication acts as a leading link that unites the means of political public relations, political technologies, etc.

Key words: anti-crisis political communication, political decisions, political coordination, political information, political monitoring, political campaign, political content, political crisis.

Постановка проблеми. Поняття політичної комунікації значно уточнюється за доби цифрових медіа та комплексу соціальних мереж. Якщо в часи Карла Дойча передавання політичної інформації було процесом технологічного забезпечення політичних рішень, то в сучасний період великого значення набула інтерактивність політико-комунікаційних інтеракцій. Можливість відреагувати на дії та поведінку влади, висловити протест, незгоду або просто презентувати власну позицію породжує середовище поліфонії альтернативних політичних смислів. Відкритість та необмеженість поширення політичної інформації створює особливе поле, яке не може бути повністю контрольоване з боку одного центру або інституту. За певних умов інформація або комунікаційна подія, повідомлення або кампанія може стати чинником політичної кризи. Відповідно, в інтересах збереження сталості політичного процесу існує необхідність налагодження механізмів антикризового управління комунікаційними процесами. Зазначене вимагає аналізу процедурних та як процедурних, так і змістовних аспектів політико-комунікаційних кампаній. Антикризова інформаційна політика в демократичному суспільстві не може зводитися до обмежувальних заходів та заборони небажаних виступів. Суб'єкт антикризової політичної комунікації виступає рівноправним актором з іншими учасниками політичної діяльності. Відповідно актуалізується потреба політичної аналітики, зростає значення застосування інновацій постійного моніторингу інформаційної ситуації. В умовах російсько-української війни антикризові політичні комунікації набувають вирішального значення для забезпечення сталості політико-інституційної структури України, а також налагодження надійного зворотного зв'язку між державною владою та суспільством.

Аналіз публікацій. Зміст та значення сучасної антикризової політичної комунікації вивчають зарубіжні та вітчизняні вчені. Зокрема, Дж. Банді, М. Пфаррер, К. Шорт та Т. Кумбс розглядають інтеграцію, інтерпретацію та розвиток досліджень кризи та антикризового менеджменту [9], М. Еріксон надає систематичний огляд уроків практики в контексті кризової комунікації в соціальних мережах [10], А. Матіас та Л. Кардосо виокремлюють теоретичні перспективи та динаміку комплексної концепції кризової комунікації [11], Л. Василик вивчає медіативний аспект комунікацій ризику та кризи [1], С. Ставченко приділяє увагу кризовій комунікації і ризик-комунікація у політичному процесі щодо спільного та особливого [6], О. Шевченко розкриває реабілітаційні соціально-комунікаційні технології подолання кризових ситуацій [8]. Однак існує потреба узагальнення підходів щодо змісту та значення антикризових політичних повідомлень в контексті діяльності сучасних політичних інститутів.

Метою статті є встановлення особливостей змістовних та процедурних аспектів сучасної політичної комунікації. Завданням статті є виявлення значення процедур та навичок політико-комунікаційного впливу на кризову ситуацію та запобігання кризам в сучасному інформаційному полі.

Основний зміст. Процедурний вимір реалізації антикризової політики пов'язаний із розумінням стану та статусу суспільства. У перехідних державах крім поточних завдань протидії кризовим подіям та їх наслідкам, важливим завданням є подолання кризовості трансформації та виходу суспільства і держави на стабільний розвиток. В умовах сучасної України актуальною є модернізація антикризових комунікаційних рішень. Українська вчена Т. Черпак справедливо вбачає загострення завдання пошуку ефективних механізмів політичної комунікації «в умовах поширення нових електронних технологій з огляду на владні ініціативи впровадження низки суспільних реформ, реалізація яких потребує розуміння й підтримки з боку громадськості, а також з урахуванням складної ситуації на східному кордоні держави, необхідності протистояння збройній та інформаційній агресії з боку Росії, загрозам сепаратистського характеру на інших територіях нашої держави» [7, с. 56].

Постановка конкретних антикризових комунікаційних завдань в окремих інститутах держави, зокрема, Збройних Силах здійснюється відповідно до поточної ситуації. З точки зору політичного менеджменту доцільним є координація всіх інституційних підрозділів політичної структури стосовно формування базового позитивного іміджу держави. Тоді в умовах конкретної кризової ситуації буде існувати можливість формування фонові політичної кампанії та розстановки смислових акцентів антикризових повідомлень. Є. Гарькавий вірно підсумовує, що у «силах оборони України кризові комунікації реалізуються у рамках системи стратегічних комунікацій, а головним завданням кризових комунікацій як напряду реалізації стратегічних комунікацій є захист репутації структурних підрозділів сил оборони України» [2, с. 67].

Концептуальна розробка конкретних засобів антикризової політичної комунікації відбувається в контексті завдань сучасних акторів політико-комунікаційного поля. В умовах протистояння з російським агресором збройні сили раніше від інших інститутів влади сформували розуміння стосовно реакції на зміни антикризових станів. Це вказує на можливість завчасної та запланованої реакції на кризові події. Є. Гарькавий слушно вказує на те, що у листопаді 2017 року міністр оборони України затвердив «Концепцію стратегічних комунікацій Міністерства оборони і Збройних Сил України, відповідно до якої одним із шляхів реалізації системи стратегічних комунікацій у силах

оборони є удосконалення системи кризового планування та управління у сфері оборони шляхом розробки документів та планів, що регламентують алгоритм дій під час кризових ситуацій; водночас одним з очікуваних результатів впровадження системи стратегічних комунікацій у силах оборони стане побудована система дій під час кризових комунікацій на основі досвіду країн-членів НАТО» [2, с. 66]

Процедурна складова антикризових комунікаційних реакцій передбачає спільну дію конкретних підрозділів та органів із формуванням єдиної інформаційної позиції. Також доцільним є перевірка дієвості комунікаційних засобів та поширення повідомлення на аудиторію. Політична безпека держави вимагає уніфікації підходів не лише державних інституцій, але й політичних сил і громадських організацій. В. Кушнір обґрунтовано пропонує організувати Порядок організації кризових комунікацій у Міністерстві оборони України згідно з окремою Інструкцією, яка б «регламентувала відповідний порядок дій. Зазначеною Інструкцією передбачити послідовність дій особового складу, який входить до системи реагування у випадку кризи в рамках дій стратегічних комунікацій. У разі виникнення надзвичайних ситуацій, масштабних подій, випадків, які можуть викликати резонанс у суспільстві, для ефективного реагування на них у інформаційному просторі» [4, с. 54]. Вказане збереже час для започаткування антикризових кампаній.

Розподіл функціональних ролей в антикризових політичних комунікаціях є запорукою злагодженої дії антикризової політичної кампанії. Водночас трансляція військового досвіду на політичний рівень є не завжди коректною. Тому на часі є розробка інструментів та протоколів антикризової політичної комунікації на рівні уряду, відповідних експертно-аналітичних підрозділів міністерств і відомств, апарату парламенту тощо. В. Кушнір наводить процедуру антикризової політики, згідно з якою «відповідальними посадовими Об'єднаного оперативного штабу Збройних Сил України мають негайно інформуватися (на стратегічному рівні управління) начальник Директорату інформаційної політики у сфері оборони та стратегічних комунікацій Міністерства оборони України, начальник управління комунікацій та преси Міністерства оборони України, начальник Управління зв'язків з громадськістю Збройних Сил України та помічник Міністра оборони України – прес-секретар та інші відповідальні особи» [4, с. 54].

Конкретні кризові ситуації останніх років демонструють необхідність уваги до змісту антикризових комунікаційних повідомлень. Період існування під час пандемії КОВІД-19, з одного боку, збагатив досвід та навички консолідованого представлення ситуації з боку офіційних інстанцій.

Однак спосіб трансляції повідомлення завжди був оптимальним, орієнтованим на аудиторію. Також не завжди прогнозувались поведінка суспільства внаслідок інформаційних кампаній. О. Скорук доречно зауважує, що «на сьогоднішньому етапі розвитку суспільства, коли немає жодних перешкод для отримання інформації, а навіть навпаки, населення щоденно інформується різними численними ЗМІ, ступінь використання інформаційного простору та інформаційних технологій органами державної влади стає безпосереднім чинником економічного зростання, соціально-політичної стабільності і розвитку демократичних засад в управлінні державою» [5, с. 118].

Прогностичний елемент антикризової політичної комунікації включає аналіз та моніторинг інформації, яка може прямо не стосуватися антикризових політичних кампаній. Імперативом антикризових дій з боку урядів є збереження стабільності розвитку суспільства та нормативного функціонування інфраструктури. Водночас доречним є не лише реактивний підхід до подій, але й аналіз подібних кейсів, а також розробка типових сценаріїв протидії паніці та деструктивним проявам поведінки. О. Скорук вірно вказує на вивчення і узагальнення «органами державної влади інформації з метою прийняття владою необхідних рішень та виважених дій щодо побудови стратегії прийняття оперативних дій у невизначених умовах, які, в свою чергу, мають стати вирішальними, обґрунтованими та економічно доцільними у розвитку держави» [5, с. 118].

Ідентифікація кризових комунікацій під час надзвичайних подій як вичерпної моделі взаємодії політичних інститутів потребує ґрунтовного розгляду і оцінки. В умовах масштабних суспільних трансформацій можливі раптові зміни поведінки, які не можуть бути врегульовані або змінені під час нормативної діяльності відповідних комунікаційних структур. Надзвичайна модель антикризової політичної комунікації істотно відрізняється від конкурентної моделі, коли влада змушена протидіяти провокаційним впливам політичних конкурентів. Особливо наочно це видно в період російсько-української війни. О. Скорук аргументовано визначає кризові комунікації як найбільш необхідну навичку під час пандемії, на думку 70% респондентів. «На необхідність вміння вбудовуватися в актуальний порядок денний вказали 60% опитаних, а навик роботи в соціальних мережах відзначили 55%. Серед пріоритетних навичок відзначено пошук і аналіз інформації, досвід співпраці з лідерами думок, а також навик спільної віддаленої роботи», зазначає український фахівець [5, с. 119].

Реалізація змістовної корекції повідомлень під час кризи можлива лише за умови злагодженої та масштабної підготовчої роботи. Формування

протидії конкретним викликам відрізняється від створення стабілізаційного інформаційного тла планування антикризової політичної комунікації. Це основне завдання для профільних інститутів та департаментів публічної влади. Водночас це завдання для груп політичних технологів та афільованих політичних партій, громадських організацій, експертів тощо. О. Скорук справедливо наголошує на важливому значенні під час кризи наявності оперативного та надійного безперешкодного зв'язку. «Планування, підготовка та розробка плану кризової комунікації забезпечує успішність операцій під час кризи. Робота з внутрішньою, зовнішньою аудиторіями та ЗМІ є складним завданням. Відсутність контролю та управління повідомленнями може мати більший резонанс, ніж сама криза», вважає українська науковиця [5, с. 121].

Співвідношення політико-організаційних та політико-комунікаційних дій в рамках антикризової політики є важливим чинником її успіху. Підготовка до імовірних кризових сценаріїв визначає рівень готовності аналітичної експертних структур, які розробляють інформаційний контент. Також це визначає підготовчу роботу з афільованими медіа та залученими медіа, які будуть здійснювати відображення базового повідомлення або компанії. Г. Дзяна та Р. Дзяний вірно вказують, що «залежно від причин виникнення кризових ситуацій, чинників, що впливають на динаміку їх розгортання, кожна організація здатна передбачити найбільш вірогідні види криз суспільного походження, в яких вона може опинитися. Це означає, що можна заздалегідь спланувати комунікаційну кампанію по їх запобіганню» [3, с. 15].

Базовими цілями антикризової політичної комунікації та політико-організаційних підготовчих дій є створення інформаційного тла для іміджу публічної влади або політичного лідера. Її результати має бути діалогова взаємодія з громадським середовищем. Г. Дзяна та Р. Дзяний слушно наголошують, що «у кризовий час перестають працювати звичні механізми управління й обміну інформацією. Така ситуація вимагає антикризової комунікації, мета якої – обмін інформацією для відродження довіри і відновлення ефективного управління» [3, с. 15].

В процедурному плані алгоритм антикризового повідомлення формується на основі взаємодії відповідних інституцій та структур. Однак треба брати до уваги, що в політичному контексті низка подій або реакції на них є інспірованими з політичною метою. Вони вимагають заздалегідь визначеної інформації та реакцій. Українські дослідники державного управління вірно стверджують, що «криза – це подія, в ході якої бракує часу та інформації. Тому головне завдання публічного управління полягає в оперативному

отриманні необхідних даних про кризу, їхньому аналізі і використанні в розробці програм виходу з конфліктної ситуації або запобіганню їй» [3, с. 16].

Отже, співвідношення змістовного наповнення антикризових повідомлень та їх процедурно організаційного забезпечення вимагає усвідомлення інституційної спроможності управлінських структур. Проте можливість відреагувати на кризові події залежить від рівня креативності, аналітичної здатності та ресурсного забезпеченості конкретних центрів прийняття рішень. На часі формування прогностичних та моніторингових інституцій, здатних випереджати розвиток негативних подій в інформаційному полі.

Висновки. Таким чином, антикризова політична комунікація виступає особливим різновидом формування та розповсюдження політичних повідомлень, спрямованих на запобігання кризових явищ в політиці і суспільстві, а також на стабілізацію в умовах кризи, яка вже проявилася. Змістовні компоненти антикризової політичної комунікації включають вербальні та текстові повідомлення, які змінюють поведінку індивідів та груп з метою їх утримання від певних дій або суджень. Формування антикризового контенту вимагає суттєвих зусиль, залучення ресурсів, координації та організаційно-планувальної діяльності. Антикризова політична комунікація виступає керівною ланкою, яка об'єднує засоби політичних публік рілейшнз, політичних технологів тощо. Вона надає їм цілеспрямованого характеру та відповідності єдиному задуму. Реактивна природа антикризової політичної комунікації в процедурному плані має змінитися на запобіжну та прогностичну. Ідентифікація кризових викликів та ризиків виступає не просто аспектом функціонування політико-інституційної структури, але й основою діяльності комунікаційних аналітично-експертних елементів. Антикризова політична комунікація генерує завдання для всієї структури публічного врядування та політичних інститутів. Вона надає логіку для владних повідомлень в умовах швидкої зміни ситуації. Відповідно логічно ввести мову про стандартні процедури антикризової політичної комунікації, які включають заздалегідь сформовані політичні повідомлення та практики взаємодії з медіа-середовищем. Кожна нова антикризова комунікаційна кампанія забезпечує досвід та компетентність для відповідних експертного аналітичних груп та підрозділів в умовах інформаційної війни з росією. Прокраїнські політичні повідомлення мають бути значно кількісно розширені та забезпечені якісним аудіовізуальним контентом. Його змістовні та смислові наголоси є подальшими напрямками наших наукових досліджень.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Василик Л. Комунікації ризику та кризи: медіативний аспект. *Діалог*. 2013. Вип. 16. С. 184-192.
2. Гарькавий Є. М. Кризові комунікації як напрям реалізації стратегічних комунікацій у силах оборони України. *Політичне життя*. 2019. № 3. С. 64-70.
3. Дзяна Г. О., Р. Б. Дзяний Управління комунікаціями в умовах криз. *Дніпровський науковий часопис публічного управління, психології, права*. 2022. Вип. 2. С. 13-21.
4. Кушнір В. О. Особливості побудови системи кризових комунікацій у секторі безпеки і оборони України: ситуаційно-кризова модель. *Інвестиції: практика та досвід*. 2021. № 3. С. 52-56.
5. Скорук О. П. Кризові комунікації під час пандемії COVID-19. *Збірник наукових праць Черкаського державного технологічного університету. Серія : Економічні науки*. 2020. Вип. 59. С. 118-123.
6. Ставченко С. Кризова комунікація і ризик-комунікація у політичному процесі: спільне та особливе. *Evropský politický a právní diskurz*. 2017. Sv. 4, Vyd. 4. С. 129-135.
7. Черпак Т. Особливості кризових комунікацій у політичному дискурсі в сучасній Україні. *Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського*. 2018. Вип. 49. С. 56-68.
8. Шевченко О. О. Реабілітаційні соціально-комунікаційні технології подолання кризових ситуацій у закладах нічної клубної культури. *Держава та регіони. Сер. : Гуманітарні науки*. 2012. № 4. С. 102-105.
9. Bundy, J., Pfarrer, M., Short, C., & Coombs, T. (2017). Crises and Crisis Management: Integration, Interpretation, and Research Development. *Journal of Management*, 43(6), 1661-1692. <https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/0149206316680030> DOI: <https://doi.org/10.1177/0149206316680030>
10. Eriksson, M. (2018). Lessons for Crisis Communication on Social Media: a Systematic Review of What Research Tells the Practice. *International Journal of Strategic Communication*, 12:5, 526-551. <https://doi.org/10.1080/1553118X.2018.1510405> DOI: <https://doi.org/10.1080/1553118X.2018.1510405>
11. Matías, A., & Cardoso, L. (2023). Crisis communication: Theoretical perspectives and dynamics of a complex concept. *VISUAL REVIEW. International Visual Culture Review / Revista Internacional De Cultura Visual*, 14(1), 1–15. <https://doi.org/10.37467/revvisual.v10.4597>